



Totalberedskapskommisjonen

Dato: 26.04.2022

Vår ref: 17/05224-39

Deres ref:

## Kirkerådets innspill til totalberedskapskommisjonen

Kirkerådet har blitt gjort oppmerksom på Totalberedskapskommisjonens invitasjon til innspill. Kommisjonen ber i sitt følgebrev om «innspill fra relevante aktører, slik at totalberedskapskommisjonen får et tilstrekkelig bredt kunnskapsgrunnlag om status og utfordringer innenfor samfunnssikkerhet- og beredskapsfeltet». På bakgrunn av dette gir Kirkerådet her innspill på vegne av Den norske kirke. Under følger svar på kommisjonens spørsmål:

### **Ansvar innen samfunnssikkerhet og beredskap**

*Beskriv kort din virksomhets rolle, ansvar og oppgaver innen samfunnssikkerhet og beredskap.*

Den norske kirke er en grunnlovsfestet folkekirke. I 2020 besto Den norske kirke av 11 bispedømmer, 98 prostier, 348 fellesråd og 1164 sokn. I tillegg kommer Døveprostiet, Døvekirkenes fellesråd, syv døvemenigheter, Bymenigheten Sandnes, Saemien Åålmege og Svalbard kirke. Den norske kirke har over 3,5 millioner medlemmer og per 2020 over 75 000 registrerte frivillige, og er Norges største organisasjon i sivilsamfunnet.

Den norske kirke har en allmenn hjelpeplikt. Som kristen kirke har den en særlig forpliktelse overfor mennesker i nød og kriser<sup>1 2 3</sup>. Den norske kirke sin rolle i redningstjenesten er omtalt i to offentlige ressursdokumenter:

1. I Politiets beredskapssystem del I (PBS I)<sup>4</sup> er Den norske kirke oppført som samvirkeaktør med ansvar for følgende oppgaver:
  - Den norske kirke er formelt innlemmet i samarbeidet med politiet om redningstjenesten, med å gi omsorg og krisestøtte til de rammede.

<sup>1</sup> Mestring, samholdighet og håp. Veileder for psykososiale tiltak ved kriser, ulykker og katastrofer, side 79. Helsedirektoratet 2016

<sup>2</sup> Se Kirkens arbeidsgiverorganisasjon (KA) sin beredskapsveileder om prinsipper for beredskapsplanlegging og krisehåndtering jf St. meld. nr. 29, 2012, <https://www.ka.no/sak/article/1522923>

<sup>3</sup> <https://kirken.no/nb-NO/om-kirken/diakoni-og-samfunnsansvar/beredskap/>

<sup>4</sup> PBS1, politiets beredskapssystem del 1. retningslinjer for politiets beredskap, side 56. Politidirektoratet 2020, [www.politiet.no/globalassets/05-om-oss/03-strategier-og-planer/pbsi.pdf](http://www.politiet.no/globalassets/05-om-oss/03-strategier-og-planer/pbsi.pdf)

- å avgi prest/diakon som faglig rådgiver til politimesterens stab, LRS og HRS
  - å varsle pårørende på anmodning fra politiet
  - å forberede og lede sørgegudstjeneste og andre markeringer
  - å bistå ved syning og/eller overlevering av bårer
  - å bistå pårørende ved besøk på ulykkesstedet
  - å mobilisere det lokale kirkelige nettverk
  - å gi særskilt oppmerksomhet til pårørende som ikke får sine døde tilbake (PBS 1 s.56)
2. I Helsedirektoratets veileder "Mestring, samhörighet og håp. Veileder for psykososiale tiltak ved kriser, ulykker og katastrofer", er Den norske kirke regnet med: «Størrelsen og fagkompetansen i de psykososiale kriseteamene varierer mellom kommunene, og det rekrutteres fra ulike faggrupper som sykepleiere, helsesøstre, leger, psykologer, sosionomer, barnevernsarbeidere, lærere, politi, prester og andre. Ikke alle har nødvendigvis et ansettelsesforhold i kommunen, men er tilknyttet teamet basert på samarbeidsavtale mellom virksomheter. For eksempel gjelder dette som regel politi og prest.» (side 36)

### **HRS/LRS prester og diakoner**

Til HRS er det oppnevnt en prest med stedfortreder som rådgivere. Vedkommende skal være et bindeledd mellom HRS, Den norske kirke og andre tros- og livssynsamfunn.

Til hver LRS er det oppnevnt en prest eller diakon med stedfortreder som rådgivere (PBS I, 8.7). Funksjon og oppgaver ved innkalling til tjeneste ved politidistriktet/LRS er forankret i Politidirektoratets rundskriv 2007/003. LRS-prest/-diakon har et ansvar for å ha noe kunnskap om aktuelle hensyn ved hendelser knyttet til personer med annen tro- og livssynstilknytning, og har ansvar for å kontakte representanter for disse ved behov.

### **Fylkesberedskapsrådet**

Fylkesberedskapsrådet har som oppgave å drøfte samfunnssikkerhets- og beredskapsspørsmål og skal være et forum for gjensidig orientering om beredskapsarbeidet på de forskjellige områder. Den norske kirke er representert i rundt halvparten av fylkesberedskapsrådene.

### **Dødsbud**

Melding til pårørende om dødsfall utenfor hjem eller helseinstitusjon er et politiansvar. I Norge er det avtalt ordning at politiet ber Den norske kirke om å ta kontakt med pårørende på deres hjemsted eller annet kjent oppholdssted med anmodning om å gi slik melding, jmfør Politidirektoratets rundskriv 2007/003: «Formidling av informasjon til pårørende ved brå død, ulykke, katastrofe og kriminelle handlinger».

På dagtid mandag- fredag (09.00-15:00) ivaretas varslingen av lokal prest eller diakon. Resten av døgnet, helger og høytidsdager er nasjonal beredskapstelefon kontaktpunktet mellom politiet og prestene. Norge er delt i ca 70 beredkapsområder hvor det alltid er prest tilgjengelig.

### **Evakuerte- og pårørendesenter (EPS)**

Kommunen har hovedansvaret for etablering og drift av EPS, med bistand fra politiet. Kirkens bistand inngår i dette tverrfaglige arbeidet (jmfør PBS I, 11.1, 11.2.1-3). Mange steder vil kirkelig bistand være representert gjennom presters eller diakoners deltakelse i kommunale kriseteam. Men politiet kan også be LRS-prest eller -diakon om å stille med kirkelig personell til EPS.

### **Kontakt med pårørende over tid**

Presten og diakonen har høy kompetanse på å møte mennesker i sjokk og sorg gjennom det ordinære arbeidet med begravelser. Den norske kirke følger opp pårørende også etter

akuttfasen. Eksempler på tilbud kan være hjemmebesøk, samtaler over tid (sjelesorg) og sorggrupper for barn, ungdom og voksne.

### **Nordmenn i utlandet**

Sjømannskirken er en selvstendig organisasjon tilknyttet Den norske kirke. Organisasjonens mandat omhandler i første rekke nordmenn i utlandet, og Kirkerådet antar at dette aspektet også må hensyntas i totalberedskapen. I tillegg har organisasjonen kompetanse i Norge på beredskap og krisehåndtering. I den forbindelse bør nevnes samarbeidsavtalen mellom Sjømannskirken og Norsk olje og gass, som innebærer kirkelig betjening og beredskapsressurser til Oljesektoren på den norske kontinentalsokkelen. I tillegg har organisasjonen beredskapssamarbeid med et mangfold av norske rederier både langs norskekysten og globalt.

St.meld.nr 49 (1992-93) "Uten grenser. Om kirkelig betjening av nordmenn i utlandet" og Innst.S.nr 91. (1993-94) omhandler Sjømannskirkens arbeid og organisasjonens mandat. I meldingen Kap 3.2.2 heter det: "Kirkemøtet 1989 gjorde vedtak om å anmode Den norske Sjømannsmisjonen (som organisasjonen het den gang) om fortsatt å ivareta kirkens ansvar for betjeningen av nordmenn i utlandet. I tillegg omtaler St.meld.nr 12 -2011 (s 19) samarbeidet mellom utenriksstjenesten og Sjømannskirken.

Sjømannskirkens forhold til Utenriksstjenesten er svært godt, og regulert i egen avtale. Avtalen avklarer først og fremst arbeidsfordelingen mellom partene for å bistå nordmenn i utlandet. Erfaring og praksis viser at når ulykker og kriselignende situasjoner oppstår blant nordmenn i utlandet, blir Sjømannskirken som regel involvert i hjelpearbeidet.

I tillegg har Sjømannskirken beredskapsavtaler med 220 norske virksomheter innen næringsliv, utdanning og maritim virksomhet, og dette vil slå inn ved hendelser som berører disse avtalepartnerne. [Disse har beredskapsavtale med Sjømannskirken | Sjømannskirken - Norsk kirke i utlandet \(sjomannskirken.no\).](https://www.sjomannskirken.no/om-oss/beredskap)

### **Endringer i risikoforhold**

*Har din virksomhet synspunkter på hva som er de største utfordringene innen samfunnssikkerhet og beredskap på kort (2025) og lang (2040) sikt?*

Innen egen sektor ser Den norske kirke angrep på kirkebygget og kulturminnekriminalitet som mulige risikoområder. Tverrsektorielt ser Den norske kirke på kort sikt økt trussel fra øst og en ny sikkerhetssituasjon i Europa. På lang sikt blir verden mer global, hvor skillet mellom ute og hjemme blir stadig mer utvisket.

Den norske kirke ser også økning i digitale angrep, og at kirken med sine verdier og ansvarsområde er sårbar for dette. Den økte trusselen som er nevnt her vil i tillegg gi økt trussel mot kirkens tjenester og systemer.

Økt trusselsituasjon fra øst er også en trussel mot kirkens digitale tjenester. Russland bruker digitale angrep som en del av sin krigføring, det er ikke kun begrenset til angrep i Ukraina, men kan brukes for å angripe land som støtter Ukraina og som støtter sanksjonene.

### **Effektiv bruk av samfunnets samlede beredskapsressurser**

*Har håndteringen av uønskede hendelser og kriser de senere årene, som for eksempel koronapandemien og Russlands militære angrep på Ukraina, synliggjort svakheter ved eksisterende organisering, beredskapsordninger og planverk, og eventuelle behov for endringer? Hvis ja, ber vi om at disse beskrives kort:*

### **Innen egen sektor**

Krigsscenario er ikke del av Den norske kirkes eksisterende beredskapsplaner. Det er et behov for å ta tak i og beskrive en kirkelig beredskap knyttet til krig og oppfølging av flyktninger.

### **Tverrsektorielt**

Tro og livssyn kan bidra til befolkningens motstandsdyktighet (resilience) i møte med kriser. Motstandskraft bygges på håp, mening og å stå i en sammenheng. Å tro på noe større enn seg selv, fremmer håp. Tros- og livssynssamfunn tilbyr relasjon, nettverk og fellesskap og en sammenheng hvor man kan bety noe for andre. En viktig del av beredskapsarbeidet er derfor betydningen av å prioritere tilgang til religiøse rom, ritualer og fellesskap. Det gjelder særlig i krisetider og ved eventuelle fremtidige nedstenginger av samfunnet, men også i møte med behov for oppfølging over tid.

*Hvilke elementer i beredskapen anser din virksomhet at fungerer godt i dag, og antas også å kunne fungere godt for å møte fremtidige utfordringer?*

Dagens beskrivelser av kirkens samvirkeaktørrolle i PBS fungerer godt i praksis. Kirken har en landsdekkende, velfungerende organisering som gjør den i stand til å gi medmenneskelig støtte og omsorg i krise, uavhengig av livssyn. Kirkelig ansatte har mengdetrening i dette gjennom lovpålagte oppgaver som begravelser, dødsbud og også de ikke lovpålagte oppgavene som sorggrupper og sjelesorg.

### **Internasjonalt og nordisk samarbeid**

*Beskriv kort hvordan utenlandske ressurser og bistand kan bidra i håndteringen av hendelser innen eget ansvarsområde.*

I beredskap ved store flyktningstrømmer, er de internasjonale kirkelige nettverkene, som for eksempel Churches Commission for migrants in Europe (CCME)<sup>5</sup> og Kirkens Nødhjelp<sup>6</sup> en stor hjelp i å tilrettelegge for å gi omsorg og støtte i kriser ved hjelp av kontekstuelle virkemidler, for eksempel ukrainske liturgier og bønner i møte med Ukraina-krigens flyktninger. Norges kristne råd er et nasjonalt økumenisk nettverk som også har internasjonale kontakter til søsterkirker over hele verden.

### **Digital sikkerhet**

Som nevnt over er kirken, som alle andre, sårbare for eventuelle angrep fra lands etterretningsorganisasjoner og organiserte cyberkriminelle organisasjoner. Dette har ført til økt bevissthet knyttet til digitale sårbarheter som kan påvirke Den norske kirke negativt, ved at kirkens tjenester kan gjøres utilgjengelig i kortere eller lengre periode, avhengig av type digitalt angrep som tas i bruk.

### **Øvelser**

*Har din virksomhet synspunkter på bruk av øvelser i samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet og eventuelle behov for endringer når det gjelder følgende forhold?*

Den norske kirkes samhandling med helsevesenet skjer via psykososiale kriseteam og EPS-sentre. Det er behov fra kirkens hold at håndtering av pårørende er tema i øvelser innenfor krise og beredskap, for å øve på samhandlingen tilknyttet opprettelse og drift av EPS-sentre.

### **Evaluering av hendelser**

*Har din virksomhet synspunkter på bruk av evalueringer av håndtering av hendelser og behov for endringer når det gjelder følgende forhold?*

Etter uønskede hendelser skal det i HRS- og LRS-prestetjenesten avgis en skriftlig oppsummerende rapport til politimesteren, biskopen og Kirkerådet med kopi LRS-prest/diakon og kirkeverge. På bakgrunn av denne praksisen, tar Den norske kirke gjerne del i evalueringer og gir tilbakemelding på håndtering av hendelser og behov for endringer.

<sup>5</sup> <https://ccme.eu/>

<sup>6</sup> [https://www.kirkensnodhjelp.no/gi-](https://www.kirkensnodhjelp.no/gi-stotte/?gclid=EAIaIQobChMI6eHNr92g9wIvAZ7Ch10jQpdEAAYAiAAEglw0_D_BwE)

[stotte/?gclid=EAIaIQobChMI6eHNr92g9wIvAZ7Ch10jQpdEAAYAiAAEglw0\\_D\\_BwE](https://www.kirkensnodhjelp.no/gi-stotte/?gclid=EAIaIQobChMI6eHNr92g9wIvAZ7Ch10jQpdEAAYAiAAEglw0_D_BwE)

## **Forebygging**

*Har din virksomhet synspunkter på den forebyggende delen av beredskapsarbeidet og eventuelle behov for endringer i tiltak og virkemidler?*

I henhold til ansvarsprinsippet ser Den norske kirke behovet for flere organiserte samhandlingsarenaer for å styrke gjensidig kunnskap, kjennskap, tillit og handlingskraft.

## **Risikoaksept**

*En sentral del av samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet handler om å ta stilling til hva som er akseptabel risiko og å avveie ulike hensyn. Det vil alltid være en avveining mot annen ressursbruk, og i tillegg må ikke beredskapstiltak uforholdsmessig gripe inn i grunnleggende menneskerettigheter og rettsstatsprinsipper. Har din virksomhet synspunkter på avveininger og kryssende hensyn som gjør seg gjeldende når beredskapen skal utformes og dimensjoneres i årene fremover?*

Den norske kirke vil også her understreke betydningen av å prioritere tilgang til religiøse rom, ritualer og felleskap som en viktig del av det helseforebyggende og lindrende tilbudet. Det gjelder særlig i krisetider og ved eventuelle fremtidige nedstenginger av samfunnet. Hvordan mennesker møtes og ivaretas i kriser - ikke bare i akutfasen, men over tid - er en viktig del av beredskapen.

## **Prioritering**

*Hva mener din virksomhet bør prioriteres i samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet gitt strammere økonomiske rammer, og et mer komplekst trussel- og utfordringsbilde i årene som kommer? List opp de viktigste tiltakene. Dette kan omfatte prioritering av enkelte tiltak foran andre, så vel som forslag til endringer innenfor dagens ordninger og systemer.*

Blir det strammere økonomiske rammer, er det enda viktigere å styrke relasjonene. Det vil si å blant annet legge opp gode strukturer for at nettverk innen pårørende/omsorg holdes ved like mellom uønskede hendelser, og at det er god kontakt mellom de ulike samvirkeaktørene.

## **Vurderinger av tiltak og virkemidler**

*Ser din virksomhet behov for tiltak innenfor eget ansvarsområde og/eller tverrsektorielt, som kan løses ved bruk av følgende virkemidler:*

### *Lovregulering*

Taushetsplikten i helsepersonelloven kan være utfordrende i praksis i forbindelse med kirkelig personell sin innsats i lokale psykososiale kriseteam. Det bør vurderes om noe kan gjøres for å lette samhandlingen.

### *Endring i organisering*

Sentralisering av funksjoner kan vanskeliggjøre lokal innsats. Ett eksempel er tilgangen til oversikt over adresser til tro- og livssynssamfunn med kontaktpersoner, som før lå til den enkelte statsforvalter, men nå håndteres av Statsforvalteren i Agder. Informasjonen er nå kun tilgjengelig elektronisk, noe som oppleves sårbart. Når krisen rammer er det ikke sikkert nettverket er tilgjengelig. Derfor oppbevares alle beredskapsressurser på papir i en perm som oppdateres. Statsforvalteren kan ikke gi Den norske kirkes beredskapstjeneste en skriftlig versjon, på grunn av personvernforordningen.

Man bør legge til rette for flere formelle og uformelle kontaktpunkter med forpliktende mandat lokalt og nasjonalt, slik fylkesberedskapsrådet er et eksempel på en slik møteplass på regionalt nivå.

### *Pedagogiske virkemidler /kompetanse*

Øke den regionale og lokale kunnskap om Den norske kirkes organisering og kompetanse innen beredskap.

**Andre problemstillinger og informasjon som er relevant, men som ikke fremgår av spørreskjemaet?**

Den norske kirke står for gjennomføringen av cirka 85 % av gravferdsseremonier i Norge. Kirkelig ansatte arbeider daglig med mennesker i krise. Det er opparbeidet en betydelig kompetanse på dette området. Lokalkirkens forankring i lokalsamfunnet med ulike tilbud og oppgaver knyttet til menneskers liv og helse er i seg selv en ressurs som kan utnyttes enda bedre i beredskapsarbeidet. Kirkebygget er en ressurs som sørgersted og lokalt samlingspunkt i kriser og har vist seg i mange lokalsamfunn å ha en viktig rolle for mennesker i krise.

Med vennlig hilsen

Jan Rune Fagermoen  
fungerende direktør

Jan Christian Kielland  
avdelingsdirektør

*Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.*

Mottakere:  
Totalberedskapskommisjonen